

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Коломийський навчально-науковий інститут

Кафедра філології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СКЛАДНІ ВИПАДКИ МОРФОЛОГІЧНИХ ЯВИЩ
У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Освітня програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Перший (бакалаврський) освітній рівень

Спеціальність 014 Середня освіта

014.01 Українська мова і література

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “25” вересня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Складні випадки морфологічних явищ у шкільному курсі української мови
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Викладач (-і)	к.ф.н., доц. Русакова Ольга Валеріївна
Контактний телефон викладача	-
E-mail викладача	olha.rusakova@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	денна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи студентів проводяться на практичних заняттях (тривалість залежить від потреб студента, у межах робочого часу викладача) або щовівторка з 13:50 до 15:50 (на кафедрі філології).
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Складні випадки морфологічних явищ у шкільному курсі української мови» покликаний ознайомити студентів зі складними випадками функціонування морфологічних одиниць, що сприятиме досконалому оволодінню українською мовою, ефективному використанню отриманих знань у власному мовленні з метою забезпечення повноти комунікативного процесу, реалізації себе у професійній сфері.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета викладання навчальної дисципліни «Складні випадки морфологічних явищ у шкільному курсі української мови» – систематизувати, закріпити й удосконалити знання з морфології, проаналізувати найскладніші випадки вживання морфологічних одиниць та вивчення їх у шкільному курсі української мови. Завдання: актуалізувати знання з морфології, набуті на III курсі, та поглибити їх; визначати частини мови відповідно до традиційної граматики та нових тенденцій у сучасному українському мовознавстві; удосконалити вміння й навички аналізу частин мови на основі категорійного значення, граматичних та словотвірних ознак; формувати в студентів уміння співвідносити теоретичні знання з практичними потребами сучасної української школи.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності.</p> <p>ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України, застосовувати вміння і навички на практиці.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, оволодіння сучасними знаннями, зокрема й іноземними мовами, здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 8. Здатність планувати свій час, працювати автономно, самостійно.</p> <p>ЗК 9. Здатність працювати в колективі, мотивувати на досягнення мети, приймати раціональні рішення, створювати психологічно позитивний клімат, діяти на базі етичних принципів, готовність брати ініціативу на себе.</p> <p>ЗК 10. Здатність до формування навичок здорового способу життя й гармонійного розвитку людини, збереження довкілля.</p> <p>ЗК 11. Здатність до побудови та реалізації власної траєкторії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя.</p> <p>ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК 13. Здатність бути критичним і самокритичним. Здатність діяти соціально</p>	

відповідально та свідомо, мати здатність бути критичним і самокритичним, оцінювати та забезпечувати високу якість виконуваних робіт, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 14. Здатність володіти навичками ведення дискусії й наукової полеміки, написання аналітичних і публіцистичних текстів, дотримуватись норм правопису сучасної української мови.

ЗК 15. Здатність поважати погляди представників інших культур, цінувати різноманіття та мультикультурність, враховувати гендерний фактор.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність вести фахову діяльність, дотримуючись професійних стандартів та вимог нормативно-правової бази України, а також внутрішньогалузевих стандартів і документації університету.

ФК 2. Здатність використовувати знання про мову як особливу знакову систему у професійній діяльності, її природу, функції, рівні, впроваджувати інноваційні технології, здійснювати інтегроване навчання.

ФК 3. Здатність вільно оперувати фаховими термінами для виконання професійних завдань, застосовувати у професійній діяльності провідні базові наукові методи, принципи, положення.

ФК 4. Здатність кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, підходи, прийоми і засоби формування комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти, реалізовувати навчальні стратегії, що базуються на чітко окреслених критеріях оцінювання знань і досягнень.

ФК 5. Здатність трансферу сучасних наукових досягнень у заклади загальної середньої освіти, у практику викладання української мови та літератури; обміну досвідом професійної діяльності та критичного аналізу власних педагогічних напрацювань.

ФК 6. Здатність до комунікативної взаємодії зі здобувачами освіти, батьками, колегами, здійснення діяльності з організації, проектування освітнього процесу та окремих його складових з урахуванням особливостей типу закладу освіти, індивідуальних та вікових особливостей учнів на основі знань теорій та практики середньої освіти, методики викладання української мови і літератури.

ФК 9. Здатність до створення та формування середовища для забезпечення функціонування інклюзивних форм освіти, уміння працювати в такому середовищі.

ФК 11. Здатність використовувати сучасні методологічні засади предметної спеціалізації, теорії й історії української мови та літератури, дисциплін за вибором мовознавчого та літературознавчого спрямування, орієнтуватися в сучасному українському літературному процесі з настановою на практичне втілення в освітньо-професійній діяльності.

ФК 12. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати мову в усній та письмовій формі, у спонтанних ситуаціях спілкування, а також застосовувати сучасні методики й освітні технології викладання української мови та літератури для забезпечення якості освітнього процесу в закладах середньої освіти.

ФК 13. Здатність реалізовувати ефективні підходи, принципи, стратегії, технології, методи, прийоми вивчення й викладання української мови та літератури на підставі передового досвіду; розробляти навчально-методичні матеріали для проведення занять (зокрема в інтерактивному режимі).

ФК 17. Здатність творчо використовувати набуті знання із фахових методик, досвід педагогічної практики тощо у моделюванні професійної діяльності вчителя-словесника стосовно новітніх тенденцій розвитку, зокрема й нової української школи.

ФК 18. Дотримуватись принципів академічної доброчесності.

Програмні результати навчання

ПРН 3. Знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

ПРН 7. Мати навички пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати професійної (педагогічної, наукової, інноваційної) діяльності із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

ПРН 10. Знати нормативно-правову базу роботи вчителя (державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми з української мови і літератури для закладів освіти, практичні шляхи їх реалізації), аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 13. Мати навички відбирати навчальний матеріал, що відповідає процесу комунікації й посилює та доступний для учнів різних вікових груп у закладах середньої освіти, передбачати можливі навчальні проблеми, з якими учні можуть зіткнутися на уроці.

ПРН 17. Знати методи, підходи, технології для перевірки рівня навчальних здобутків учнів з української мови та літератури, здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів у процесі підготовки до майбутньої професії.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	10 год
практичні заняття	20 год
самостійна робота	60 год

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
7	014 Середня освіта 014.01 Українська мова та література	4	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Кількість годин		
	лекції	заняття	сам.робота
Тема 1. Вивчення іменника в ЗЗСО (5-9, 10-11 класи). Категорії роду, числа та відмінка. Невідмінювані іменники. Труднощі словозміни. Перехідність у лексико-граматичних категоріях іменників. Субстантивація. Робота зі словниками	2	2	10
Тема 2. Прикметник. Ступені порівняння прикметників. Словозміна прикметників. Перехідність у лексико-граматичних розрядах прикметників (присвійно-відносні, відносно-якісні, якісно-відносні). Ад'єктивація.	2	2	8
Тема 3. Займенник. Специфіка категорій роду й числа займенників. Відмінювання займенників. Проніміналізація		2	6
Тема 4. Числівник у шкільній практиці. Труднощі відмінювання числівників. Поєднання числівників з іменниками. Нумералізація		4	8
Тема 5. Вивчення дієслова в ЗЗСО (5-9, 10-11 класи). Граматичні категорії дієслів. Дієслівні форми. Дієприкметник, дієприслівник. Синтаксичні функції. Транспозиційні особливості дієслівних форм	2	4	8
Тема 6. Прислівник. Ступені порівняння прислівників. Адвербіалізація	2	2	6
Тема 7. Службові частини мови. Проблема визначення службових частин мови.	2	2	8

Відіменникові та відприслівникові прийменники. Віддієслівні сполучники. Препозиціоналізація. Кон'юнкціоналізація. Відприслівникові частки. Партикуляція.			
Тема 8. Вигук і звуконаслідувальні слова. Творення вигуків. Інтер'єктивізація		2	6
Заг.:	10	20	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання курсу	Вид контролю – залік. Максимальна оцінка – 100 балів (оцінки за практичні заняття – 50 балів, максимальна оцінка за залік– 50 балів). Оцінювання здійснюється за національною шкалою ECTS на основі 100-бальної системи. (Див.: Порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника).		
Вимоги до письмової роботи	Одна письмова контрольна робота (розгорнуті відповіді на теоретичні питання, тестові питання, синтаксичний розбір) на практичному занятті теми № 6 для здобувачів денної форми; виконання запропонованих завдань (електронний варіант) для здобувачів освіти заочної форми за 10 днів до заліково-екзаменаційної сесії. Максимальний бал за окремий вид роботи – 100.		
Практичні заняття	Підготовка до занять відповідно до переліку питань та завдань на кожне практичне заняття, тестування на платформі дистанційного навчання. Максимальний бал за практичне заняття – 100, максимальний бал за тест – 100.		
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання не менше 50 % завдань.		
Форма контролю	Форма контролю – письмовий залік.		
7. Політика курсу			
Студент повинен добросовісно готуватися до усіх видів поточного та підсумкового контролю, дотримуватися правил академічної доброчесності.			
Академічна доброчесність. Списування та плагіат, а також користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими пристроями під час опитування, виконання письмового завдання чи тестування є недопустимими та призводять до незарахування результатів відповідно до Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.			
Відвідування занять. При виставленні рейтингового підсумкового балу обов'язково враховується присутність студента на заняттях (у тому числі на лекційних), пропуски та спізнення без поважної причини, що передбачено Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника . Студенти мають можливість відпрацювати заняття, які було пропущено з поважних причин, а також отримати роз'яснення питань, з якими виникли труднощі у процесі підготовки до семінарських занять і письмових робіт, на консультаціях викладача щовівторка до 15.00.			
Неформальна освіта. Порядок перезарахування результатів неформальної освіти в межах курсу (наприклад, результати проходження курсів з мовознавства на платформах Coursera, Udemy, наявність сертифікатів, котрі підтверджують проходження відповідних професійних курсів / тренінгів, тощо) регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника .			
Повторне вивчення дисципліни. Студент, який не набрав 50 балів за відомістю №3,			

направляється на проходження курсу вдруге відповідно до [Положення про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін \(кредитів ECTS\)](#) в умовах ECTS або відраховується з навчального закладу. Наприкінці курсу студенти мають можливість надати відгуки та пропозиції щодо якості викладання дисципліни на сайті <https://d-learn.pnu.edu.ua>.

8. Рекомендована література

1. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
2. Бойко В. М., Давиденко Л. Б. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2014. 240 с.
3. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ: Наукова думка, 1988. 256 с.
4. Ворон А., Солопенко В. Українська мова: підручник для 7 класу. Київ: Освіта, 2023. 272 с.
5. Голуб Н., Горошкіна О. Українська мова: підручник для 6 класу. Київ: Освіта, 2023. 258 с.
6. Горпинич В. О. Морфологія української мови: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
7. Дудик П. С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: завдання і вправи: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 264 с.
8. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
9. Літвінова І. Українська мова: підручник для 6 класу. Харків: Ви-во «Ранок», 2023. 290 с.
10. Матвіяс І. Г. Іменники в українській мові. Київ, 1974. 184 с.
11. Плющ М. Я. Граматика української мови: у 2 ч. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Вища школа, 2005. Ч.1. 286 с.
12. Русакова О. В., Волощук Г. М. Використання ІКТ у процесі вивчення державної мови майбутніми педагогами в закладах вищої освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. № 201. 2022. С. 127–132.
13. Русакова О. Сучасна українська мова з практикумом. Іменні частини мови: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2020.
14. Сучасна українська літературна мова. Вправи. Завдання. За творами Т. Г. Шевченка / за ред. Г. М. Вокальчук, В. М. Мойсієнка. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 224 с.

Викладач Ольга РУСАКОВА, доцент кафедри філології